Vol 5 Issue 4 Oct 2015 ISSN No :2231-5063

International Multidisciplinary Research Journal

Golden Research Thoughts

Chief Editor
Dr.Tukaram Narayan Shinde

Publisher
Mrs.Laxmi Ashok Yakkaldevi

Associate Editor
Dr.Rajani Dalvi

Honorary
Mr.Ashok Yakkaldevi

Welcome to GRT

RNI MAHMUL/2011/38595 **ISSN No.2231-5063**

Golden Research Thoughts Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial board.Readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

Regional Editor

Dr. T. Manichander

International Advisory Board

Kamani Perera
Regional Center For Strategic Studies, Sri Lanka

Janaki Sinnasamy
Librarian, University of Malaya

Romona Mihaila
Spiru Haret University, Romania

Delia Serbescu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Anurag Misra
DBS College, Kanpur

Titus PopPhD, Partium Christian University, Oradea,Romania

Mohammad Hailat
Dept. of Mathematical Sciences, University of South Carolina Aiken

Abdullah Sabbagh
Engineering Studies, Sydney

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Loredana Bosca
Spiru Haret University, Romania

Fabricio Moraes de Almeida
Federal University of Rondonia, Brazil

George - Calin SERITAN
Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences Al. I. Cuza University, Iasi

Hasan Baktir
English Language and Literature Department, Kayseri

Ghayoor Abbas Chotana
Dept of Chemistry, Lahore University of Management Sciences[PK]

Anna Maria Constantinovici
AL. I. Cuza University, Romania

Ilie Pintea,
Spiru Haret University, Romania

Xiaohua Yang
PhD, USA

......More

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade
ASP College Devrukh,Ratnagiri,MS India

R. R. Patil
Head Geology Department Solapur University,Solapur

Rama Bhosale
Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel

Salve R. N.
Department of Sociology, Shivaji University,Kolhapur

Govind P. Shinde
Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai

Chakane Sanjay Dnyaneshwar
Arts, Science & Commerce College, Indapur, Pune

Awadhesh Kumar Shirotriya
Secretary,Play India Play,Meerut(U.P.)

Iresh Swami
Ex - VC. Solapur University, Solapur

N.S. Dhaygude
Ex. Prin. Dayanand College, Solapur

Narendra Kadu
Jt. Director Higher Education, Pune

K. M. Bhandarkar
Praful Patel College of Education, Gondia

Sonal Singh
Vikram University, Ujjain

G. P. Patankar
S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka

Maj. S. Bakhtiar Choudhary
Director,Hyderabad AP India.

S.Parvathi Devi
Ph.D.-University of Allahabad

Sonal Singh,
Vikram University, Ujjain

Rajendra Shendge
Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur

R. R. Yalikar
Director Managment Institute, Solapur

Umesh Rajderkar
Head Humanities & Social Science YCMOU,Nashik

S. R. Pandya
Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai

Alka Darshan Shrivastava
Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar

Rahul Shriram Sudke
Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore

S.KANNAN
Annamalai University,TN

Satish Kumar Kalhotra
Maulana Azad National Urdu University

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.aygrt.isrj.org

Golden Research Thoughts Impact Factor : 3.4052(UIF)
ISSN 2231-5063 Volume - 5 | Issue - 4 | Oct - 2015

भिन्न विदयार्थ्याच्या गरजापूर्ण करताना समावेशित शिक्षणापुढील आव्हानाचा अभ्यास

डॉ.सौ. उज्ज्वला के.सदावर्ते
प्राचार्या,विवके वर्धिनी अध्यापिका महाविद्यालय,नांदेड
तथा,अधिष्ठाता,शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा,स्वा.रा.ती.म.विद्यापीठ,नांदेड.

प्रास्ताविक : –

भारतीय समाज हा विविधतेतून एकता दाखविणारा आहे. भारतामध्ये अनेक वंश, धर्म जात, जमाती, भाषा , रंग, आर्थिक स्थिती चालीरिती मध्ये भिन्नता दिसून येते. या विविधतेत एकता दिसून येते. अशाप्रकारे शाळेत सुध्दा विविधता असते. विदयार्थी हे एकाच प्रकारचे असत नाहीत काही विदयार्थी हे सजृनशील बुध्दीमताचे असतात., मंद, सामान्य बुध्दीचे असतात. शारीरिक क्षमता कमी, जास्त असणारे असतात. ज्ञानेंद्रियाची क्षमता हा सुध्दा भेद असतो. कमी भेद असणारे विदयार्थी सामान्य शाळेत सामावून जातात. नेहमीचा अभ्यासक्रम, अध्यापन पध्दती मूल्यमापन याच्याशी जुळवून घेऊ शकतात. परतूं जर भेद जास्त असतीत तर मात्र सामान्य शालेय वातावरणात सहजासहजी जुळवून घेणे त्यांना कठीण जाते. दर्जेदार शिक्षण हा प्रत्येक बालकाचा मानवी हक्क आहे. असे जागतिक पातळीवर मान्य झाल्यावर सर्वाना सामावून घेणारे शिक्षण हे ठरले आणि समावेशक शिक्षणाबद्दल जागरूकता निर्माण झाली.

समावेशक शिक्षण म्हणजे स्थानिक शाळांच्या माध्यमातून विदयार्थ्याचा विविध संस्कृती निरनिराळे अभ्यासक्रम आणि समुदायजीवन यातील सहभाग वाढविण्याची प्रक्रिया समावेशक शाळेत शारीरिक व मानसिक दृष्ट्या आव्हानात्मक मुले, आर्थिक किंवा सामाजिक दृष्ट्या वंचित तसेच कोणत्याही जाती जमातीची मुले व मुली या सर्वाचा समावेश होतो. समावेशक शिक्षणाचा भर केवळ अक्षमविदयार्थ्यांना मुख्य प्रवाहात आणणे यावर नसुन शिक्षण, संस्कृती धोरणे कार्यपध्दती यांची पूनरर्चना करून भिन्न विदयार्थ्याना प्रतिसाद देण्यात यावा, यावर असतो, समावेशक शाळांपुढे अनेक प्रकारची आव्हाने पाहावयास मिळतात. समावेशक शाळांची व्यवस्था हीच एक मोठी समस्या जाणविते. अध्यापनाचे सुध्दा मोठे आव्हान आहे कारण शाळेत अक्षम व सक्षम विदयार्थी डोळयासमोर ठेवून अध्यापन करावे लागते

तसे प्रशिक्षण शिक्षकांना मिळत नाही. अपुऱ्या शैक्षणिक सुविधा वर्गामध्ये असलेली व्यवस्था अकार्यक्षम विदयार्थ्यांना सोयीस्कर असे फर्निचर, स्वच्छतागृहे इ .शासन समावेशक शिक्षणविषयक धोरण योग्यरित्या रावबून शकले नाही खरच ह्या साऱ्या आव्हानांना समावेशक शिक्षणाला तोंड दयावे लागते या शोधनिबंधामध्ये समावेशक शिक्षणाच्या आव्हानाचा अभ्यास करण्याचा प्रयत्न केला आहे

समस्या शीषर्क : –

"भिन्न विदयार्थ्याच्या गरजापूर्ण करताना समावेशित शिक्षणापुढील आव्हानाचा अभ्यास."

उद्दिष्टे : –

1.भिन्न विदयार्थ्याच्या समावेशित शिक्षणातील वर्ग व्यवस्थापनाचा अभ्यास करणे.
2.भिन्न विदयार्थ्याचा समावेशित शिक्षणातील समावेशक अनुदेशन कार्यनितीचा अभ्यास करणे.
3.भिन्न विदयार्थ्याचा समावेशित शिक्षणातील शिक्षक प्रशिक्षणाचा अभ्यास करणे.

संशोधन व्याप्ती व मर्यादा : –

या शोधानिबंधासाठी सोलापूर शहरातील दोन प्राथमिक शाळेचा विचार केला त्याच शाळेत अध्यापन करणाऱ्या 10 शिक्षकांचाच फक्त विचार केला आहे.

संशोधनाची गरज व महत्व : –

या संशोधनातून समावेशित शिक्षणापुढील आव्हानांची माहिती होईल. भिन्न विदयार्थ्याना समावेशित वर्गात समावून घेताना येणाऱ्या अडचणीची माहिती होईल. भिन्न विदयार्थ्याना एकाच वर्गात अध्यापन कार्यनितीचा अवलंब करताना येणाऱ्या समस्याची जाणीव होईल प्रशिक्षणाची असणारी गरज लक्षात येईल.

संशोधन पध्दती : –

प्रस्तूत संशोधन वर्तमान परिस्थितीशी निगडीत आहे त्यामुळे सर्वेक्षण पध्दती वापरली आहे.

साधने : –

प्रस्तूत संशोधनासाठी प्रश्नावली व मुलाखत निरीक्षण या साधनाचा वापर केला आहे.

नमूना निवड : –

प्राथमिक स्तराला अध्यापन करणाऱ्या दोन शाळा मधील 10 शिक्षकांची निवड लॉटरी पध्दतीने केली.

कार्यपध्दती : –

निवडलेल्या 10 शिक्षकांना प्रश्नावली दिली व भरून घेतली त्याच 10 शिक्षकांची मुलाखत घेतली आणि त्याच शाळेचे निरीक्षण करून मिळालेल्या माहितीचे विश्लेषण केले आहे.

माहितीचे विश्लेषण व अर्थ निवर्चन : –

1. दृष्टिदोष असणाऱ्या विदयार्थी लक्षात घेऊन रंगाचे नियोजन नाही असे 100ः शिक्षकांनी सांगितले आहे.
2. वर्गात ब्रेल तक्ते उठावाचे नकाशे मर्यादित संख्या आहे असे 100ः शिक्षकांचे मत आहे. शाळेत ब्रेल टाईपरायटर नाही.
3. अस्थिव्यगं असणाऱ्या विदयार्थ्यासाठी वर्गाची दारे सुलभ केलेली नाही वर्गात मुबलक मोकळी जागा नाही वर्गाला उंबरठे आहेत फरशी गुळगुळीत आहे असे 90ः शिक्षकांचे मत आहे.
4. फक्त एकच रेलींग पूर्ण शाळेत आहे. शौचालयामध्ये एकच कमोड आहे असे 80.9ः शिक्षकांचे मत आहे.
5. कर्णदोष विदयार्थ्यांना समोर बाकावर बसवतो असे सांगणारे 80.6ः शिक्षक आहे.
6. सामान्य विदयार्थ्या शेजारी अपंग विदयार्थ्यांना बसवतो असे सांगणारे 20.5ः शिक्षक आहे.
7. एकच आशय भिन्न विदयार्थ्याना अध्यापन करताना खूप अडचणी येतात असे 80.5ः शिक्षकांचे मत आहे.
8. अपंग विदयार्थ्यासाठी लेखनिकाचा सुविधा नाही असे 100ः शिक्षकांचे मत आहे.
9. दृष्टिदोषामुळे सराव करण्यासाठी श्राव्य साधनाचा वापर करावा लागतो परंतु बोलणारा संगणक शाळेत उपलब्ध नाही असे 80.2ः शिक्षकांनी सांगितले आहे.
10.भिन्न विदयार्थ्याच्या मूल्यमापनामध्ये समायोजन करताना समस्या येते असे 90.1ः शिक्षकांचे मत आहे.
11. पाठयाविषयाच्या आकलन पातळीत भिन्नता असते असे सर्व शिक्षकांचे मत आहे.
12. समावेशित शाळेत सर्वच शिक्षक हे प्रशिक्षित नाहीत आहे सर्व शिक्षकांचे मत आहे.
13. स्पिच थेरेपीचे प्रशिक्षण सर्व शिक्षकांना मिळालेले नाही असे 75.8ः शिक्षकांचे मत आहे.
14. अकार्यक्षम विदयार्थ्यामुळे पाठयाशांचे अध्यापन करताना वेळ फार जातो असे 80.9ः शिक्षकांचे मत आहे.
15. शिक्षकांना सुयोग्य व व्यवस्थित प्रशिक्षण न दिल्यामुळे अध्यापनावर त्याचा परिणाम होतो असे 90.5ः शिक्षकांचे मत आहे.
16. संस्था प्रमुख भिन्न विदयार्थ्याना प्रवेश देण्यास नकार देतात. असे 80ः शिक्षकांचे मत आहे.

17. शाळेला सुविधा देण्यात संस्थाप्रमुख कमी पडतात असे 80.5: शिक्षकांचे मत आहे.
18. प्रशिक्षित शिक्षकांची नेमणुक करीत नाहीत असे 70: शिक्षकांनी सांगितले आणि प्रशिक्षणाला पाठवत नाहीत.
19. शासनाने आयोजित केलेल्या प्राशिक्षणाला वेळ फार कमी दिला जातो असे बहुतेक सर्वच शिक्षकाचे मत आहे.
20. विशेष प्रशिक्षणाचे कृतिसत्र, नवीन तंत्राची माहिती प्रशिक्षण घेतले जात नाही. असे सर्वाचे मत आहे.
21. भिनन विदयार्थ्यासाठी आरोग्य तपासणी केली जात नाही. आरोग्य सुविधा पुरविल्या जात नाही असे 80: शिक्षकांचे मत आहे.

निष्कर्ष : –

1.समावेशित शाळेत दृष्टिदोष असणाऱ्या विदयार्थ्यासाठी वर्गाचा रंग बदलला जात नाही.
2.प्रत्येक वर्गात दृष्टिदोष असणाऱ्या विदयार्थ्यासाठी प्रत्येकाला साधन सामुग्री मिळत नाही.
3.अस्थिव्यंग विदयार्थ्याचा विचाार न करता भौतिक सुविधा तयार केलेल्या आहेत म्हणजेच वर्गाची दारे मोठी नाहीत वर्गात मुबलक जागा नाही, वर्गाला उबंरठे आहेत. खिडक्या मोठया नाही सुर्यप्रकाश खेळती हवा याचा विचार केलेला नाहीत.
4.पुरेशी रेलींग, कठडयाची सोय नाही. स्वच्छतागृहामध्ये पुरेशी सोय केलेली नाही. अपंग विदयार्थ्याचा विचार करून सुविधा दिल्या नाहीत.
5.सहसा सामान्य / हुशार विदयार्थ्या शेजारी अपंग विद्यार्थ्यांना बसवले जात नाही. रोजच अपगं विदयार्थ्याला लेखनिक पुरविला जात नाही फक्त परीक्षेच्या वेळी पुरविला जातो.
6.पुरेशी श्राव्य साधने उपलब्ध नाहीत त्यामुळे अध्यापनात अडचणी येतात.
7.प्रत्येक विदयार्थ्याची आकलन पातळी भिन्न आहे. त्यामुळे अध्ययन–अध्यापन प्रक्रियेला फार वेळ लागतो. हुशार विदयार्थ्यांना त्यामुळे कंटाळा येतो.
8.सर्वच शिक्षकांना विशेष प्रशिक्षण दिलेले नाही त्यामुळे अध्यापनात अडचणी येतात.
9.विशेष गरजा असणाऱ्या विदयार्थ्यांना सहजरित्या प्रवेश दिला जात नाही.
10.संस्था प्रमुख विशेष सुविधा देण्यास तयार नाहीत.
11.शासनाने वेळोवेळी नवीन तंत्राच्या प्रशिक्षणाचे आयोजन करून शिक्षकांना संधी दिली पाहिजे.
12.शासनाने अभ्यासक्रम भिन्न विदयार्थ्यासाठी लवचिक ठेवला पाहिजे विदयार्थी कठिन्यपातळीपाहून मूल्यमापन घेतले पाहिजे.
13.शासनाने भिन्न विदयार्थ्याची आरोग्यतपासणी वारोंवार केली पाहिजे.

संदर्भ ग्रंथ : –

1.समावेशक शिक्षण – डॉ चित्रा सोहनी, डॉ संगीता शिरोडे सुविचार प्रकाशन.
2.अंपक समावेशित शिक्षण हस्तपुस्तिका – महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद मुंबई
3.मतिमंद मुलाचे शिक्षण – वैजयंती ओक कॅन्टिनेन्टल प्रकाशन पुणे.
4.विशेष शिक्षण – प्रा. सीमा आवचर नित्यनूतन प्रकाश पूणे.
5.प्रगत शैक्षणिक मानसशास्त्र – प्रा.बा.सं.बोंबे

Publish Research Article
International Level Multidisciplinary Research Journal For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper,Summary of Research Project,Theses,Books and Book Review for publication,you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed,India

- ✶ International Scientific Journal Consortium
- ✶ OPEN J-GATE

Associated and Indexed,USA

- EBSCO
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Databse
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database
- Directory Of Research Journal Indexing

Golden Research Thoughts
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005,Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.aygrt.isrj.org